

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 2 ΙΟΥΝΙΟΥ 2023
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

A1. Ο συγγραφέας του παρόντος αποσπάσματος σχολιάζει την κοινωνική θέση της γυναίκας, ασκώντας δριμυιά κριτική απέναντι στη διαχρονικά υποτακτική στάση που βιώνουν οι γυναίκες, οι οποίες φαίνεται να λογίζονται μέσα στην ιστορία ως άνθρωποι κατώτερης στάθμης. Η βία και η εκμετάλλευση, που υφίσταται η γυναίκα, εμφανίζονται ως αναπόφευκτες απόρροιες, θέτοντάς τη στο κατώτατο επίπεδο κακομεταχείρισης μεταξύ όλων των κοινωνικών ομάδων. Επιδεικνύοντας ενσυναίσθηση, συνιστά να αναστοχαστεί ο καθένας το φαινόμενο με αλτρουισμό και ανθρωπιά, οραματιζόμενος μια κοινωνία δικαιοσύνης.

Μονάδες 20

ΘΕΜΑ Β

B1.

1.γ

2.γ

3.β

4.β

5.α

B2.

Προφανώς: Επιβεβαιώνει πως υπάρχουν διαφορές ανδρών και γυναικών

όμως: Δηλώνει την αντίθεση που υπάρχει ανάμεσα στην αποδοχή των διαφορών ανάμεσα στα φύλα, η οποία όμως δεν είναι αγεφύρωτη, καθώς προτάσσεται η ανθρωπίνη φύση όλων μας.

δηλαδή: Επεξηγεί την προηγούμενη γενική τοποθέτησε πως είμαστε όλοι πρωτίστως άνθρωποι

επειδή: Αιτιολογεί πως οι γυναίκες υφίστανται βίαιη συμπεριφορά μόνο για το γεγονός ότι είναι γυναίκες

ώστε: Δηλώνεται το αποτέλεσμα της εμμονή στο διάλογο περί θυματοποίησης της γυναίκας η οποία οδηγεί στο να θεωρείται το θύμα ως διάκριση

B3.

Η απάντηση πρέπει να βασιστεί σε δύο (2) από τις παρακάτω γλωσσικές επιλογές:

- α' πληθυντικό πρόσωπο («αναλογιζόμαστε»)
- υποτακτική έγκλιση («να προσπαθούμε»)
- προσωποποίηση («οι ημέρες μνήμης δεν συγκινούν»)
- παρομοίωση («γυναίκες θύματα»)
- συναισθηματικά φορτισμένο λεξιλόγιο («ενοχή/αδικία»)
- υπερβολή («από καταβολής κόσμου»)

Ενδεικτικά:

Στην καταληκτική παράγραφο του Κειμένου 1 ο συντάκτης προτίθεται να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη με τη χρήση πληθώρας γλωσσικών επιλογών και εκφραστικών μέσων. Ενδεικτικά, η χρήση α' πληθυντικού προσώπου σε συνδυασμό με την υποτακτική έγκλιση («να αναλογιζόμαστε/να προσπαθούμε») αναδεικνύει την πρόθεση να ενεργοποιηθεί το κοινό με σκοπό την αλλαγή στάσης απέναντι στις γυναίκες. Επίσης, η ημέρα μνήμης προσωποποιείται («οι ημέρες μνήμης δεν συγκινούν») ώστε να δοθεί με έμφαση το αδιέξοδο και η υποκρισία τέτοιων «επετείων», οι οποίες αποτελούν ανωφελή ευχολόγια.

B3.β Η δεύτερη παράγραφος του κειμένου 2 οργανώνεται στη βάση της αντίθεσης. Από τη μία πλευρά παρουσιάζεται το κίνημα του φεμινισμού ως κάτι «χαρούμενο», αισιόδοξο που διεκδικεί δικαιώματα για τις γυναίκες με σκοπό την εξίσωση με τους άντρες, οι οποίες προσπαθούν να αλλάξουν πράγματα και καταστάσεις και από την άλλη ο «νεοφεμινισμός» που επιμένει ότι το φύλο προκαθορίζει τον κοινωνικό ρόλο του ατόμου με αποτέλεσμα να μην είναι πιθανές κάποιες αλλαγές και ανατροπές και αναλώνεται στη θυματοποίηση των γυναικών. Αναδεικνύοντας τις διαφορές ανάμεσα στις δύο μορφές του κινήματος προτάσσει εκείνα τα χαρακτηριστικά του «κλασικού» φεμινισμού τον οποίο η Κανόν θεωρεί ως εκείνο που μπορεί να επιφέρει την ουσιαστική ισότητα ανάμεσα στα φύλα.

Μονάδες 4

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Στο εν λόγω απόσπασμα του διηγήματος του Χρήστου Οικονόμου, καθίσταται εμφανής η δυσμενής ψυχολογική κατάσταση του ήρωα, ο οποίος βιώνει τον εφιάλτη της ανεργίας, εστιάζοντας στη διαχείριση του ζητήματος ως προς την ανδρική του φύση. Σε μία προσπάθεια να αναζητήσει μία διέξοδο από την προβληματική κατάσταση άγχους και πανικού που βιώνει, υποβαθμίζει τη σύντροφό του με τη χρήση της **διπλής παύλας και του ρητορικού – χλευαστικού ερωτήματος** («—μα είναι όνομα τώρα αυτό για γυναίκα;—»), δηλώνοντας παράλληλα την αδυναμία του να την αντιμετωπίσει. Έτσι, εμφανίζεται περιδεής, παραθέτοντας σε μορφή **ασύνδετου σχήματος** («να φανώ άντρας... το και το.») τον τρόπο που τον διακατέχει, σκεπτόμενος τη διαδικασία της ανακοίνωσης. Παράλληλα, σε μία προσπάθεια εξισορρόπησης των έντονων ψυχολογικών ανακατατάξεων του ήρωα, ο ίδιος επιδιώκει να υπενθυμίσει στον εαυτό του στερεοτυπικά την ανδρική του υπόσταση με τη χρήση πολλαπλών **επαναλήψεων** («οι αληθινοί άντρες»), αλλά και της πρακτικής και λειτουργικής φύσης που τον χαρακτηρίζει («σκέφτονται πρακτικά, αντιδρούν πρακτικά, πονάνε πρακτικά»).

Ο ήρωας φαίνεται να τηρεί μία εξαιρετικά μωπική στάση απέναντι στο ζήτημα, εστιάζοντας σε λανθασμένα σημεία του προβλήματος που αντιμετωπίζει. Δείχνει να διακατέχεται από αντιλήψεις παρωχημένες και αμιγώς στερεοτυπικές, αντιμετωπίζοντας το φαινόμενο της ανεργίας όχι τόσο από την κοινωνική και λειτουργική πλευρά του όσο ως ένα ζήτημα που προσβάλλει το κύρος του ανδρικού του στάτους. Εμφανίζεται μικροπρεπής μέσα στην αλλοφροσύνη του, χαρακτηριστικό το οποίο του παρέχει μόνο μία πρόσκαιρη ανακούφιση, αποπροσανατολίζοντάς τον από το πραγματικό πρόβλημα.

Εναλλακτικοί κειμενικοί δείκτες προς αξιοποίηση:

- **Εσωτερικός μονόλογος** (να δικαιολογηθεί με τη χρήση του α' ρηματικού προσώπου, με το οποίο παραθέτει την έντονα αρνητική ψυχολογική του κατάσταση).
- **Αυτοδιηγητικός αφηγητής** (παρουσιάζει την προσωπική του ιστορία, όπως βιώνει την ανεργία).
- **Μεταφορική χρήση του λόγου και Παρομοίωση:** «οι σταγόνες έσκαγαν με δύναμη στο παρμπρίζ σαν αλεξιπτωτιστές...» (το περιβάλλον γύρω του συνδέεται άμεσα με την δεινή ψυχολογική του θέση).
- **Οπτικές και ηχητικές εικόνες:** «τα κόκκινα φώτα των αυτοκινήτων που αναβοσβήνουν μπροστά μου...», «άκου αντί Σφυριχτές τον τροχονόμο και τις φωνές από την διαδήλωση στο βάθος» (εικόνες αλλοφροσύνης, οι οποίες αποδίδουν την αγχώδη συναισθηματική κατάσταση του ήρωα).

ΘΕΜΑ Δ

Δ1.

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

Κυρίες και κύριοι,

Η ισοτιμία ανδρών γυναικών έχει αναγνωρισθεί στις δυτικές κοινωνίες κι έχει διασφαλιστεί σε νομικό επίπεδο, αποτρέποντας τις έντονες ανισότητες του παρελθόντος. Παρόλα αυτά υπάρχουν ακόμη συγκεκριμένες συμπεριφορές και πρακτικές που αντανακλούν τα αρνητικά στερεότυπα απέναντι στις γυναίκες και συνιστούν παραβίαση των δικαιωμάτων τους.

ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ Α: ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ ΣΤΟΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟ ΒΙΟ

- **Στον επαγγελματικό χώρο:** Οι γυναίκες, ιδίως σε ό,τι αφορά τον ιδιωτικό τομέα, αντιμετωπίζονται ακόμη κατά τρόπο άνισο, εφόσον οι θέσεις ευθύνης που έχουν και τις καλύτερες οικονομικές απολαβές καταλαμβάνονται κυρίως από άνδρες. Προκύπτει, έτσι, το παράδοξο φαινόμενο να υπάρχει μεγάλη εκπροσώπηση των γυναικών σε χαμηλά αμειβόμενες θέσεις, αλλά ελάχιστη παρουσία στις υψηλόβαθμες θέσεις εργασίας.

Αρνητικά στερεότυπα σε σχέση με την ικανότητα των γυναικών να διοικούν και να αντεπεξέρχονται επαρκώς σε καταστάσεις έντονης πίεσης, αλλά και πρακτικά ζητήματα, όπως είναι η μητρότητα και οι υποχρεώσεις που προκύπτουν από αυτή, φέρνουν τις γυναίκες σε δυσμενέστερη θέση έναντι των ανδρών συνυποψήφιων για τις θέσεις διοίκησης. Ενώ, ακόμη κι αν η ανάλογη θέση δοθεί σε γυναίκα, παρατηρείται μια προφανής δυσαναλογία στις οικονομικές απολαβές που της παρέχονται σε σύγκριση με το μισθό και τα επιπλέον προνόμια που προσφέρονται στους άνδρες συναδέλφους της.

Συνεχίζει, επίσης, να διατηρείται σε σημαντικό βαθμό η διάκριση των επαγγελματιών σε ανδρικά και γυναικεία, περιορίζοντας τις επαγγελματικές επιλογές των γυναικών ή δυσχεραίνοντας τη δυνατότητά τους να καταξιωθούν σε χώρους παραδοσιακά ανδροκρατούμενους.

- **Στο πλαίσιο της οικογενειακής ζωής.** Το στερεότυπο της μητέρας που αναλαμβάνει όλες τις οικιακές εργασίες καθώς και την ανατροφή των παιδιών, αν κι έχει υποχωρήσει αρκετά, συνεχίζει εντούτοις να καθιστά εξαιρετικά πιεστική την καθημερινότητα πολλών εργαζόμενων γυναικών, που δεν έχουν ούτε την κατάλληλη στήριξη από την πολιτεία, αλλά ούτε και συνεχή βοήθεια από τους συζύγους τους.

Σε ό,τι αφορά, μάλιστα, τις γυναίκες που καλούνται να μεγαλώσουν τα παιδιά τους χωρίς την παρουσία του συζύγου και χωρίς την οικονομική του συνδρομή, η κατάσταση γίνεται εξαιρετικά πιο δύσκολη, και φανερώνει την αδυναμία της πολιτείας να προστατεύσει επαρκώς τη μητρότητα.

- Απολύτως κατακριτέα είναι τα **περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας** -τόσο σωματικής όσο και ψυχολογικής-, που καθιστούν εμφανή την αδυναμία της κοινωνίας να αποσοβήσει το ενδεχόμενο κατάχρησης της σωματικής υπεροχής των ανδρών έναντι των γυναικών. Η ελλιπής διαπαιδαγώγηση ως προς αυτό το ζήτημα, αλλά και ο φόβος καταγγελίας ανάλογων συμβάντων, επιτρέπουν την ύπαρξη ακόμη και σήμερα **περιστατικών κακοποίησης γυναικών**. Ένα φαινόμενο που εκθέτει συνολικά την κοινωνία και χρήζει συνεχούς επαγρύπνησης προκειμένου να επιτευχθεί η εξάλειψή του.

- **Στην καθημερινότητα της κοινωνικής ζωής**. Παρά τις νομικές ρυθμίσεις που έχουν διασφαλίσει την πλήρη εξίσωση των δύο φύλων, δεν είναι εξίσου εύκολη η απάλειψη όλων εκείνων των στερεοτυπικών αντιλήψεων που συνοδεύουν το γυναικείο φύλο. Έτσι, είναι συχνό φαινόμενο να έρχονται οι γυναίκες αντιμέτωπες στην καθημερινότητά τους με υποτιμητικά σχόλια, με αμφισβητήσεις -είτε άμεσα εκφρασμένες είτε υπονοούμενες- για τις επαγγελματικές τους ικανότητες, αλλά και με πρόδηλα ρατσιστικές συμπεριφορές.

Οι γυναίκες εξαναγκάζονται έτσι να καταβάλουν μεγαλύτερη προσπάθεια απ' ό,τι οι άνδρες προκειμένου να αποδείξουν την αξία τους και να διασφαλίσουν το σεβασμό του κοινωνικού και επαγγελματικού τους περίγυρου.

Πρόκειται για μια ιδιαίτερος αρνητική κατάσταση που απαιτεί όμως χρόνο για να αντιμετωπιστεί, καθώς διατηρούνται ακόμη τα στερεότυπα των παλαιότερων γενιών που είχαν μεγαλώσει σ' ένα διαφορετικό περιβάλλον κι είχαν συνηθίσει να βλέπουν τις γυναίκες σ' έναν αυστηρά καθορισμένο ρόλο.

- **Στη διαφήμιση και στο χώρο του κινηματογραφικού και τηλεοπτικού θεάματος**. Οι διαφημιστές τείνουν να εκμεταλλεύονται την έλξη που ασκεί το γυναικείο σώμα στο ανδρικό καταναλωτικό κοινό, παρουσιάζοντάς το συχνά γυμνό ή με ιδιαίτερα αποκαλυπτική ενδυμασία. Ενώ, αντιστοίχως, προκειμένου να προωθήσουν γυναικεία προϊόντα καταφεύγουν πάλι στην ίδια εικόνα, αδιαφορώντας για τις μη ρεαλιστικές προσδοκίες που δημιουργούν στις πιθανές καταναλώτριες.

Η συνεχής προβολή του γυναικείου σώματος ή καλύτερα της ψηφιακά επεξεργασμένης εικόνας του γυναικείου σώματος, έχει ως αποτέλεσμα αφενός να δημιουργείται η εντύπωση πως η αξία των γυναικών βασίζεται στην ερωτική διάσταση της θηλυκότητάς τους κι αφετέρου να προωθείται μια εξιδανικευμένη και

αψεγάδιαστη εικόνα του γυναικείου σώματος που σαφώς δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα της πλειονότητας των γυναικών.

Οι γυναίκες είναι αναγκασμένες να βλέπουν το φύλο τους να εκπροσωπείται στο χώρο της διαφήμισης ως ερωτικό αντικείμενο -σαν να μην υπάρχουν στις γυναίκες άλλα προτερήματα ή άλλες ποιότητες-, και μάλιστα κατά τρόπο που ξεπερνά την πραγματικότητά τους, εφόσον τους είναι αδύνατο να ανταποκριθούν στο πρότυπο αυτό που προκύπτει κατόπιν εκτεταμένης ψηφιακής επεξεργασίας.

Στερεοτυπική είναι, ωστόσο, η παρουσίαση των γυναικών και σ' εκείνα τα διαφημιστικά μηνύματα που δεν επιχειρούν να εκμεταλλευτούν τη σεξουαλική εικόνα του γυναικείου φύλου, εφόσον η γυναίκα είναι είτε η νοικοκυρά, που μοιάζει να μην έχει κανένα άλλο ενδιαφέρον πέρα από τα του νοικοκυριού της, είτε η μητέρα που φροντίζει για καθετί σχετικό με τα παιδιά της. Προκύπτει, έτσι, η εντύπωση πως η γυναίκα δεν μπορεί να είναι μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα με ποικίλους παράλληλους ρόλους, αλλά μια μονοσήμαντη κάθε φορά περσόνα.

Παρόμοια είναι η προσέγγιση της γυναίκας και στο χώρο των κινηματογραφικών παραγωγών, όπου η μεγαλύτερη έμφαση δίνεται στην εξωτερική εμφάνιση των γυναικών και στον ερωτισμό που συνδέεται με αυτή.

- **Στο χώρο της πολιτικής.** Η καχυποψία απέναντι στις ηγετικές ικανότητες των γυναικών που πηγάζει από τη στερεοτυπική θέασή τους, έχει ως αποτέλεσμα την περιορισμένη παρουσία των γυναικών στις υψηλές πολιτικές θέσεις. Έτσι, αν και υπάρχουν πλέον πολύ περισσότερες γυναίκες στα κοινοβούλια ανά τον κόσμο απ' ό,τι στο άμεσο παρελθόν, εντούτοις ο αριθμός τους συνεχίζει να υστερεί σημαντικά έναντι του αντίστοιχου των ανδρών.

- **Στις χώρες της Ανατολής και ιδίως στον μουσουλμανικό κόσμο.** Σε αντίθεση με την εντυπωσιακή πρόοδο που έχει επιτευχθεί στο θέμα της ισότητας των δύο φύλων στον δυτικό κόσμο, οι μουσουλμανικές χώρες διατηρούν μια τελείως διαφορετική αντίληψη που θέλει τις γυναίκες σε εξαιρετικά υποδεέστερη θέση έναντι των ανδρών, με πρόφαση τη Θρησκεία. Έχουν μηδαμινά δικαιώματα και τελούν επί της ουσίας υπό τον διαρκή έλεγχο των ανδρών, χωρίς να τους αφήνεται κανένα περιθώριο αντίδρασης.

ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ Β': ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙΤΕ ΕΣΕΙΣ ΩΣ ΝΕΑ ΓΕΝΙΑ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΛΕΤΕ ΕΜΠΡΑΚΤΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΥΛΩΝ

Το γυναικείο ζήτημα έχει σε σχέση με τον προηγούμενο αιώνα σημειώσει αλματώδη επιτυχία, εφόσον τα δικαιώματα των γυναικών έχουν κατοχυρωθεί σε όλους τους τομείς κι έχουν εξισωθεί με τα αντίστοιχα των ανδρών. Οι γυναίκες απέκτησαν δικαίωμα στη μόρφωση και στην εργασία, διασφάλισαν εκλογικά δικαιώματα και

ελεύθερη συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική ζωή κ.λπ. Εντούτοις, παρατηρούνται ακόμη ορισμένες συμπεριφορές που υποδηλώνουν τη διατήρηση αρνητικών στερεοτύπων εις βάρος των γυναικών, γεγονός που υποδηλώνει πως θα πρέπει να υπάρξει σχετική μέριμνα ιδίως από εμάς, τη νέα γενιά, για την επίτευξη της ουσιαστικής εξίσωσης των δύο φύλων και στην καθημερινή πρακτική.

- Συνειδητοποίηση της αξίας της ουσιαστικής ισοτιμίας για την αρμονική συνύπαρξη των δυο φύλων στο πλαίσιο της οικογένειας.
- Να αλλάξει η νοοτροπία μας με επαναπροσδιορισμό του ρόλου μας.
- Ενεργητική, διεκδικητική στάση των γυναικών σ' όλα τα επίπεδα.
- Συμμετοχή των γυναικών και αντρών σε συλλογικές δραστηριότητες (σε κινήματα κοινωνικής απελευθέρωσης, στην πολιτική ζωή, στα κέντρα λήψης αποφάσεων).
- Οργάνωση διαδικτυακών εκστρατειών από γυναίκες και άντρες για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών.
- Διάλογος με αμοιβαίο σεβασμό στην προσωπικότητα του άλλου, με αναγνώριση της διαφορετικότητας, ιδιαιτερότητας του φύλου.
- Να καταδικάζουμε κάθε ενέργεια που προσβάλλει τη γυναικεία αξιοπρέπεια.
- Σεβασμός στις ιδιαιτερότητες κάθε μέλους.
- Πνεύμα συνεργασίας, αλληλεγγύης και κατανόησης μεταξύ των συντρόφων.
- Συμμετοχή σε οικιακές εργασίες και οικογενειακές υποχρεώσεις, επί ίσους όρους.
- Συναίνεση, κατανόηση και αποδοχή της άποψης του «άλλου»
- Κατανομή ευθυνών σε ισότιμη βάση.
- Οι γυναίκες οφείλουν να προασπίζονται τα δικαιώματά τους. Μέρος της ευθύνης για την εμπέδωση της ισότητας των δύο φύλων αντιστοιχεί εύλογα στις ίδιες τις γυναίκες, οι οποίες καλούνται να μην αποδέχονται ή να ενσωματώνουν ως φυσιολογικές τις στερεοτυπικές αντιλήψεις περί ανωτερότητας των ανδρών. Συνάμα, οφείλουν να υπερασπίζονται τις ικανότητες των άλλων γυναικών και να μη γίνονται και οι ίδιες φορείς των στερεοτύπων εκείνων που θέλουν να απαλείψουν. Το να εκφραστεί μια γυναίκα υποτιμητικά για τις ικανότητες και την αξία των γυναικών είναι πολύ πιο επιζήμιο από μian αντίστοιχη συμπεριφορά ενός άνδρα, διότι υπονομεύει τις προσπάθειες δεκαετιών για την εξίσωση των δύο φύλων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Καταλήγουμε στη σκέψη ότι τα στερεότυπα εις βάρος των γυναικών θα υποχωρήσουν και θα φτάσουμε σε μια ουσιαστική ισότητα των φύλων, όταν εμείς οι νέοι πετύχουμε την ανανέωση και την απελευθέρωση της σκέψης μας. Μην ξεχνάμε πως πρόκειται για μία μακραίωνη μάχη που θα κερδηθεί μέσα από την αλλαγή στην καθημερινότητά μας.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

